

دانشگاه باقر العلوم
(عبر دوس - عبر الفتن)

دانشگاه باقر العلوم «علیه السلام»
دانشکده: علوم سیاسی، اجتماعی و تاریخ
پایان نامه جهت اخذ درجه کارشناسی ارشد
رشته: تبلیغ و ارتباطات فرهنگی

عنوان:

بررسی شیوه‌های ارتباطی پیامبر اعظم
(صلی الله علیه وآله)
در دوران مکی

استاد راهنما:

حجت الاسلام والمسلمین شمس الله مریجی

استاد مشاور:

دکتر زهرا روح الهی امیری

نگارش:

شکوفه شیربندی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

صفحه صورت جلسه دفاعیه

تقدیم به:

کسی که

همه هستی در انظار آمدنش به نظاره نشسته است

تشکر و قدردانی:

سگرم خدای عزوجل که توفیق مکارش این تحقیق را به من عطا نمود، که اگر نبود یاری اوبه واسطه پیامبر اعظم این توفیق حاصل نمی شد.

به رسم و ادب و احترام بر خود لازم می دانم از تمامی کسانی که در ارتقاء علمی و کیفی این رساله نقش داشته اند به ویژه از استادان شریف و دلسوز، جناب حجت السلام والمسلمین شمس الله مرعشی بعنوان استاد راهنما و استاد کرامت و مهربان، دکتر زهرا روح الهی امیری بعنوان استاد مشاور و دکتر مجید امامی که بکلی خالصانه و دلسوزانه در این امر مهم مرا یاری رسانند و همچنین از پدر و مادر مهربان و پرتلاشم، کمال قدردانی و تشکر را داشته باشم و از خداوند منان توفیق روز افزون و عافیت و سلامتی را برای آنان خواستارم.

امید است که این تلاش ناچیز مورد رضایت خداوند منان قرار گیرد و زمینه ای برای ظهور مولایمان صاحب العصر والزمان باشد انشاء الله.

چکیده

از آنجا که بررسی شیوه‌های ارتباطی پیامبر اسلام «صلى الله عليه وآله» می‌تواند نوع تعامل را در تمام سطوح ارتباطی تنظیم نماید و از طرفی موجب برقراری ارتباط موثر و نشر و گسترش دین مبین اسلام شود. از این رو این پژوهش تلاش دارد با بررسی حیات تبلیغی پیامبر اسلام «صلى الله عليه وآله» در دوران مکی با رویکردی ارتباطی به شیوه‌های ارتباطی پیامبر «صلى الله عليه وآله» بپردازد. برای دستیابی به این مهم از روش توصیفی تحلیلی استفاده شده است و از طریق مراجعه به منابع دست اول تاریخی و منابع روایی شیوه‌های ارتباطی پیامبر «صلى الله عليه وآله» و اصول حاکم بر آن را استخراج و به بررسی و نقد رویکردهای ارتباطی اندیشمندان ارتباطی پرداخته و حاصل این تلاش درباره اصول حاکم بر سطوح ارتباطی پیامبر اعظم «صلى الله عليه وآله» در دوران مکی عبارتند از: خوش خلقی، تساهل، جذابیت، تغافل، همانندی و... در ارتباطات میان فردی و در ارتباطات گروهی: اصل اعتماد، تدریج، همدلی، خوشروئی... و اصول حاکم بر ارتباطات میان فرهنگی: مدارا، پایبندی به اصول و ارزشها، احترام متقابل و اصل موعود گرایی. و شیوه‌های ارتباطی پیامبر اعظم «صلى الله عليه وآله» نیز عبارتند از: انگیزه بخش و جلب توجه مخاطب، بهره‌گیری از مشترکات بین فرستنده و گیرنده، اعتبار بخشی ارتباط، بهره‌گیری از ابزارهای ارتباطی مورد توجه مخاطب، رسانه سازی، ارائه الگوی عملی، اعزام مبلغ، انعطاف پذیری در استفاده از شیوه‌های پیام رسانی. و در پایان پس از نقد و بررسی رویکردهای ارتباطی و مقایسه آن با شیوه‌های ارتباطی پیامبر اکرم «صلى الله عليه وآله» روشن شد که هیچ یک از رویکردهای ارتباطی نمی‌توانند شیوه‌های ارتباطی پیامبر «صلى الله عليه وآله» را بیان نمایند. بنابراین یک مدل پنجمی مطرح شد و آن را مدل دعوت نامیدیم که زیربنای آن نظریه توحید است و نظام ارتباطی بر پایه آن ساخته می‌شود، و آنچه نقش جهت دهی خطوط ارتباطی را در ارتباطات اسلامی دارد، ارتباط با خداست، در واقع ارتباط با خدا رکن همه ارتباطات است.

کلید واژه: پیامبر، شیوه، ارتباطات، مکی.

فهرست مطالب

فصل اول: کلیات و مفاهیم 8

1 بیان مساله 9

2 سوالات تحقیق: 10

* سوال اصلی: 10

* سوالات فرعی: 10

3 اهمیت و ضرورت تحقیق 10

4 پیشینه تحقیق 11

5 اهداف تحقیق 12

6 مفاهیم پژوهشی 13

6-1 شیوه : 13

6-2 ارتباط: 13

7 روش تحقیق 14

فصل دوم: ادبیات نظری Error! Bookmark not defined.

درآمد Error! Bookmark not defined.

2-1 رویکردهای ارتباطی: Error! Bookmark not defined.

2-1-1 مدل انتقالی Error! Bookmark not defined.

2-1-2 مدل آیینی Error! Bookmark not defined.

2-1-3 مدل جذابیت عمومی (ارتباط به معنای توجه). Error! Bookmark not defined.

Error! Bookmark not defined..... 4-2-1 مدل یا رویکرد دریافت

Error! Bookmark not defined..... 2-2 ارتباطات

Error! Bookmark not defined..... 2-3 سطوح ارتباطی

Error! Bookmark not defined..... 2-3-1 ارتباطات میان فردی:

Error! Bookmark not defined..... 2-3-2 ارتباطات گروهی:

Error! Bookmark not defined..... 2-3-3 ارتباطات جمعی:

Error! Bookmark not defined.: 2-3-4 ارتباطات زمینه فرهنگی (ارتباطات میان فرهنگی):

فصل سوم: بررسی اصول و شیوه‌های ارتباطی پیامبر اعظم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) در دوران مکی.

Error! Bookmark not defined..... درآمد

Error! Bookmark not defined. 3-1 ارتباطات میان فردی پیامبر اعظم (صلی‌الله‌علیه‌وآله) در دوران مکی.

Error! Bookmark not defined. 3-1-2 اصول حاکم بر ارتباطات میان فردی.

Error! Bookmark not defined..... 3-1-2-1 اصل حسن خلق

Error! Bookmark not 3-1-2-1-1 گشاده رویی:

defined.

Error! Bookmark not 3-1-2-1-2 ابراز دوستی:

defined.

Error! Bookmark not defined. 3-1-2-1-3 هدیه دادن:

Error! Bookmark not defined.: 3-1-2-1-4 احوالپرسی:

Error! Bookmark not defined. 3-1-2-1-5 سلام کردن:

Error! Bookmark not defined. 3-1-2-1-6 دست دادن:

Error! Bookmark not defined..... 3-1-2-2 اصل تساهل:

Error! Bookmark not defined..... 3-1-2-3 اصل جذابیت

Error! Bookmark not 3-1-2-3-1 جذابیت ظاهری:

defined.

Error! Bookmark not 3-1-2-3-2 جذابیت گفتاری:

defined.

Error! Bookmark not defined..... 3-1-2-4 اصل تغافل

Error! Bookmark not defined..... 3-1-2-5 اصل همانندی

Error! Bookmark not defined..... 3-2-1-6 اصل ساده زیستی

Error! Bookmark not defined... 3-1-2-7 اصل عفو و گذشت

Error! Bookmark not defined.. 3-1-2-8 اصل ترغیب و تشویق

Error! Bookmark not defined. 3-2 ارتباطات میان گروهی پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) در دوران مکی

Error! Bookmark not defined. 3-2-1 اصول حاکم بر ارتباطات میان گروهی

Error! Bookmark not defined..... 3-2-1-1 اصل اعتماد

Error! Bookmark not defined..... 3-2-1-2 اصل تدریج

Error! Bookmark not defined.... 3-2-1-3 اصل کرامت انسانی

Error! Bookmark not defined. 3-2-1-3-1 تایید اجتماعی:

Error! Bookmark not defined. 3-2-1-3-2 احترام با کلمات مؤدت آمیز:

Error! Bookmark not defined. 3-2-1-4 اصل رحمت و مهربانی

Error! Bookmark not defined.. 3-2-1-5 اصل حسن معاشرت

Error! Bookmark not defined. 3-2-1-5-1 دلجویی کردن از دیگران: ...

Error! Bookmark not defined. 3-2-1-5-2 عدم سرزنش دیگران: ..

Error! Bookmark not defined..... 3-2-1-6 اصل همدلی

Error! Bookmark not defined..... 3-2-1-7 اصل خوشروئی

Error! Bookmark not defined..... 3-2-1-8 اصل توازن

Error! Bookmark not defined. 3-3 ارتباطات میان فرهنگی پیامبر اعظم (صلی الله علیه وآله) در دوران مکی

Error! Bookmark not defined. 3-3-1 ارتباطات میان فرهنگی در هجرت به حبشه

Error! Bookmark not defined. 3-3-2 ارتباطات میان فرهنگ درسفر به طائف

Error! Bookmark not defined..... 3-3-3 استفاده از ابزار تبلیغی حج

Error! Bookmark not defined. 3-3-4 اصول حاکم بر ارتباطات میان فرهنگی

Error! Bookmark not defined..... 3-3-4-1 اصل مدارا

Error! Bookmark not defined. 3-3-4-2 اصل پایبندی به اصول و ارزشها.

Error! Bookmark not defined...... 3-3-4-3 احترام متقابل

Error! Bookmark not defined...... 3-3-4-5 اصل موعود گرایی

Error! Bookmark not defined... 3-4 شیوه‌های ارتباطی پیامبر اسلام (صلی‌الله‌علیه‌وآله‌وسلم) در دوران مکی:

Error! Bookmark not defined...... 3-4-1 انگیزه بخشی و جلب توجه:

Error! Bookmark not defined... 3-4-2 بهره‌گیری از مشترکات بین فرستنده و گیرنده پیام:

Error! Bookmark not defined...... 3-4-3 اعتبار بخشی ارتباط:

Error! Bookmark not defined... 3-4-3-1 اعتبار بخشی منبع پیام:

Error! Bookmark not defined...... 3-4-3-2 اعتبار بخشی پیام:

Error! Bookmark not defined... 3-4-4 بهره‌گیری از ابزارها ارتباطی مورد توجه مخاطب:

Error! Bookmark not defined...... 3-4-5 رسانه سازی:

Error! Bookmark not defined... 3-4-6 بهره‌گیری از شرایط مکانی و زمانی برای انتقال پیام:

Error! Bookmark not defined...... 3-4-6-1 حج:

Error! Bookmark not defined...... 3-4-6-2 هجرت:

Error! Bookmark not defined...... 3-4-6-3 محاصره اقتصادی:

Error! Bookmark not defined...... 3-4-7 ارائه الگوی عملی:

Error! Bookmark not defined...... 3-4-8 اعزام مبلّغ:

Error! Bookmark not defined... 3-4-9 انعطاف پذیری در استفاده از شیوه‌های پیام رسانی:

فصل چهارم: بررسی تطبیقی رویکردهای ارتباطی با شیوه‌های ارتباطی پیامبر (صلی‌الله

Error! Bookmark not defined...... علی‌وآله)

Error! Bookmark not defined...... 4-1 مدل انتقالی:

Error! Bookmark not defined...... 4-1-1 فرستنده پیام

Error! Bookmark not defined...... 4-1-1-1 عصمت

Error! Bookmark not defined...... 4-1-1-2 رهبری:

Error! Bookmark not defined..... 4-1-2 پیام:

Error! Bookmark not defined..... 4-1-3 مخاطب

Error! Bookmark not defined..... 2-4 مدل آیینی:

Error! Bookmark not defined.: 3-4 مدل جذابیت عمومی (ارتباط به معنای توجه):

Error! Bookmark not defined..... 4-4 مدل یارویکرد دریافت:

Error! Bookmark not defined..... 4-5 مدل دعوت:

Error! Bookmark not defined..... **فصل پنجم: رهاورد تحقیق**

Error! Bookmark not defined..... 1. موانع و مشکلات تحقیق:

Error! Bookmark not defined..... 2. پیشنهادها.

Error! Bookmark not defined..... **فهرست منابع**

Error! Bookmark not defined..... الف) کتا بهای فارسی:

Error! Bookmark not defined..... ب) منابع عربی:

Error! Bookmark not defined..... ج) مقالات:

فهرست جدول ها

No table of contents entries found.

فهرست نمودارها

نمودار 1-2 سطوح ارتباطات..... **Error! Bookmark not defined.**

نمودار 1-3 اصول حاکم بر ارتباطات پیامبر اعظم در دوران مکی. **Error! Bookmark not defined.**

نمودار 2-3 شیوه‌های ارتباطی پیامبر اعظم در دوران مکی. **Error! Bookmark not defined.**

فصل اول:

کلیات و مفاهیم

1 بیان مساله

یکی از جنبه‌های مهم زندگی پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) حیات تبلیغی آن حضرت است، دورانی که با بکار گرفتن شیوه‌های ارتباطی موثر توانستند ساکنان شبه جزیره عربستان را که دارای آیین‌ها و باورهای غلط و انحطاط فکری و اخلاقی بودند به آیین نو و ریشه‌دار رهنمون سازد.

امروزه علیرغم گسترش سریع تکنولوژی و ارسال حجم عظیمی از اطلاعات به سراسر دنیا، خلاءهای ارتباطی زیادی بر زندگی فردی و اجتماعی مردم حاکم است. در عصری که عصر ارتباطات نامیده شده است، در چهار حوزه ارتباطی: انسان با خدا، انسان با خود، انسان با دیگران، انسان با محیط، یا ارتباطی صورت نمی‌گیرید و یا اگر ارتباطی برقرار می‌شود ارتباطی زودگذر و ناپایدار است. گرایش مردم به عرفانهای نوظهور، روی آوردن به مواد مخدر، افزایش طلاق و خودکشی، بی‌ثباتی و از هم گسیختگی خانواده‌ها، قاچاق کالا و انسان، همه و همه نشان از شکست یا گسست ارتباط است و جالب این جاست که تا کنون هیچ یک از نظریه‌های ارتباطی دانشمندان نتوانسته‌اند راهکار درستی را برای حل این معضلات ارائه دهند و این در حالی است که پیامبر اسلام (صلی الله علیه وآله) با تمام مشکلات و موانع فراوانی که در امر تبلیغ داشتند توانستند با شیوه‌های ارتباطی موثر سدهای موجود را بشکنند و ارتباط عمیق و ریشه‌داری را بین مردمانی که از روابط انسانی بی‌بهره یا کم بهره بودند به وجود آورد و اسلام را در جزیره العرب حاکم و آن را به جهانیان ابلاغ نمایند.

از آنجا که شناخت شیوه‌های ارتباطی برای برقراری تعاملی مطلوب، نیاز جامعه بشر

است و نظریه‌های ارتباطی اندیشمندان عاجز از ارائه نظام ارتباطی مطلوب‌اند، با بررسی سیره پیامبر اسلام (صلى الله عليه وآله) و اصول حاکم بر آن می‌توان شیوه ارتباطی مطلوب را ارائه داد. این تحقیق ضمن بیان رویکردهای ارتباطی از نظر اندیشمندان ارتباطی، به بررسی شیوه‌های ارتباطی پیامبر و اصول حاکم بر آن می‌پردازد.

2 سوالات تحقیق:

* سوال اصلی:

پیامبر اعظم در دوران مکی از چه شیوه‌های ارتباطی برای ارتباط با دیگران استفاده نمودند؟.

* سوالات فرعی:

1. رویکردهای ارتباطی اندیشمندان ارتباطات در عصر حاضر کدامند؟
2. وجوه تمایز شیوه‌های ارتباطی پیامبر با نظریه‌های اندیشمندان ارتباطی؟

3 اهمیت و ضرورت تحقیق

انسانها برای برآوردن نیازها و احتیاجات خود به ارتباط با دیگران نیازمندند. نیازهایی مانند: تامین غذا، مسکن، تفریح و سرگرمی، مبادله اطلاعات و.... در واقع انسانها با برقراری ارتباط با دیگران به شبکه ارتباطی گسترده‌ای می‌پیوندند که به صورت مستقیم و یا غیر مستقیم می‌توانند نیازهای خود را برآورده سازند

از آنجا که ساحت وجودی انسان بسیار پیچیده است و داری استعدادهای بالقوه ای می‌باشد و بسیاری از این استعدادها، در سایه روابط با انسانها بروز و رشد پیدا می‌کنند در نتیجه ارتباط مقدمه ای برای اجتماع و اجتماع زمینه به وجود آمدن ارتباط است.

با وجود ارائه نظریه‌های ارتباطی مختلف از طرف اندیشمندان، چالشها و خلاءهای

ارتباطی بسیار زیادی بر زندگی انسانها حاکم است، لذا برای رفع این مشکلات، بررسی شیوه‌های ارتباطی پیامبر (صلی الله علیه وآله)، برای برقراری ارتباط موثر و تبلیغ دین اسلام بسیار لازم و ضروری است و می‌تواند پاسخی برای تمام نیازهای انسانی و رسیدن به کمال مطلوب باشد. بنابراین در این تحقیق تلاش می‌شود که علاوه بر بیان رویکردهای ارتباطی اندیشمندان به بررسی شیوه‌های ارتباطی پیامبر (صلی الله علیه وآله) با رویکردی ارتباطی پرداخته شود نتایج این تحقیق می‌تواند، ضمن ارائه شیوه‌های تبلیغی پیامبر (صلی الله علیه وآله) همگان را مخصوصاً مسئولین و مبلغین را در امر تبلیغ و گسترش دین اسلام یاری رساند.

4 پیشینه تحقیق

صرف نظر از منابع دست اول تاریخی تنها تعداد محدودی از منابع جدید به حیات تبلیغی پیامبر در مکه آن هم از بعد تاریخی نه از بعد ارتباطی پرداخته اند و این در حالی است که این تحقیق سعی دارد شیوه‌های ارتباطی پیامبر را از بعد ارتباطی مورد بررسی قرار دهد و از طرفی تحقیق مستقلی به این مهم نپرداخته است. هرچند اساتید بزرگواری همچون کریم خان محمدی به ارتباطات میان فردی پیامبر اعظم (صلی الله علیه وآله) و دکتر الویری به شیوه‌های ارتباطی پیامبر (صلی الله علیه وآله) در دوران مکی از دید تاریخ پرداخته اند که در ذیل مورد بررسی قرار می‌گیرند:

1- ارتباطات میان فردی پیامبر اعظم (صلی الله علیه وآله) نوشته کریم خان محمدی پس از اشاره به اصول و شرایط ارتباط اثربخش از نگاه اندیشمندان حوزه ارتباطات، به، سیره ارتباطات میان فردی پیامبر (صلی الله علیه وآله) پرداخته است، و پیامبر را با داشتن پنج ویژگی اثر بخش در ارتباطات میان فردی همانند گشودگی، همدلی، حمایتگری، مثبت‌گرایی و مساوات طلبی پیامبر (صلی الله علیه وآله) به عنوان اثربخش‌ترین ارتباط گر معرفی کرده است.

2- شیوه‌های ارتباطی پیامبر اعظم (صلی الله علیه وآله) در دوران مکی نوشته محسن الویری در این مقاله پس از بحثی کوتاه درباره منابع و واژگان تبلیغی، فعالیت‌های تبلیغی پیامبر (صلی الله علیه وآله) در عهد مکی در سه محور الف: مراحل دعوت، ب: روشهای دعوت و ج: دستاوردها مورد بررسی

قرار گرفته است. در این مقاله مراحل دعوت پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مکه به چهار دسته تقسیم می-شود که عبارت اند از: 1. مرحله آغاز رسالت 2. مرحله دعوت محدود و ارتباط فردی و چهره به چهره، 3. مرحله دعوت گسترده و شروع ارتباط گروهی تا هجرت به حبشه، 4. مرحله پس از هجرت گروهی مسلمانان به حبشه تا هجرت عمومی به مدینه. و به مهم ترین ابزارها و روشهای فرهنگی ارتباطی پیامبر (صلی الله علیه و آله) از جمله: قرآن کریم، ابداع نهادها و نمادهای جدید ارتباطی و معرفی منطقی و استدلالی دین جدید، بهره گیری از ایام حج و تماس با تازه واردان به مکه و عرضه دعوت بر قبائل مختلف، خطابه و... پرداخته است. دکتر الویری در نگاه کلی جهت گیری و دستاوردهای تبلیغی پیامبر (صلی الله علیه و آله) در مکه را، تربیت روحی و روانی مردم و تحول فرهنگی در جامعه، نشان دادن جهانی بودن دعوت، کشاندن دعوت به مرزهای بیرون مکه و زمینه سازی برای فراگیر کردن آن و اثبات لزوم انعطاف پذیری در بهره گیری از ابزارها و روشهای تبلیغی دینی عنوان کرده اند. این مقاله رویکرد آن بیشتر رنگ تاریخی دارد تا ارتباطی. در نتیجه به جای پرداختن به مباحث نظری ارتباطات به مفهومی کلی و متعارف از این دو مقوله بسنده شده و تلاش شده است گزارشی از مصادیق شیوه های فرهنگی ارتباطی پیامبر (صلی الله علیه و آله) ارائه شود.

5 اهداف تحقیق

1. بررسی و شناخت شیوه های ارتباطی و اصول حاکم بر آن در ارتباطات پیامبر (صلی الله علیه و آله)
2. شناخت رویکردهای ارتباطی اندیشمندان ارتباطی
3. بررسی تطبیقی شیوه های ارتباطی پیامبر اسلام (صلی الله علیه و آله) و اندیشمندان ارتباطی

6 مفاهیم پژوهشی

در این بخش به بررسی اجمالی مفاهیم کلیدی پژوهش پرداخته می‌شود. از آنجا که عنوان تحقیق (شیوه‌های ارتباطی پیامبر اعظم (ص) (علیه‌السلام) در دوران مکی) است به تعریف ارتباطات و شیوه پرداخته و در فصل دوم با تفصیل بیشتری به مفاهیم می‌پردازیم.

6-1 شیوه:

شیوه (شی و و) طور و عمل و طرز و روش و قاعده، (برهان)، طور، رسم، طریقه، سبک، اسلوب، روش، نهج و تیره، نسق، سان، گون، گونه، هنجار، طریق، راه، طرز، شیوه، در لغت به معنای روش، طرز و طریقه آمده است، ولی در اصطلاح، گاه معنایی متفاوت با آن دارد؛ گاهی شیوه‌ها را جزئی از روش می‌دانند؛ یعنی روش مجموعه‌ای از شیوه‌ها، یا فنون و یا حتی قواعد و اصول است. اما در این تحقیق شیوه به معنای روش در نظر گرفته شده است.

6-2 ارتباط:

برای ارتباطات تعاریف متعددی از سوی صاحب‌نظران و پژوهشگران ارتباطی ارائه شده است که هر یک از اندیشمندان با توجه به زاویه دید و اهمیتی که برای عناصر ارتباطات قائل هستند به تعریف آن پرداخته‌اند. مکتب انتقال، ارتباط را انتقال پیام می‌داند و به این مسئله می‌پردازد که چگونه فرستندگان و گیرندگان، رمزگذاری و رمزگشایی می‌کنند. در رویکرد آیینی ارتباط تولید و تبادل معناست و دل‌بسته‌ی آن است که چگونه پیام‌ها با متن‌ها در تعامل با مردم قرار می‌گیرد تا معنا تولید کند. بر اساس رویکرد تبلیغاتی یا نمایش-توجه، فعالیت اساسی ارتباطی رسانه‌های جمعی، جلب و حفظ توجه مخاطب است و نه انتقال معنا. اما آنچه در این تحقیق دنبال می‌شود به تعریف ارتباط در مکتب مبادله معنا نزدیک تر است که در آن ارتباط به معنای تولید و تبادل معناست نه انتقال پیام و صرف انتقال داده‌های مکانیکی.

7 روش تحقیق

در این پژوهش برای گردآوری اطلاعات از روش کتابخانه ای و اسنادی استفاده شده است. پس از جمع آوری مطالب مورد نیاز از منابع دست اول تاریخی و روایی، با رویکردهای ارتباطی اطلاعات به دست آمده را دسته بندی و سپس از روش تحلیلی برای تحلیل اطلاعات و داده‌های تاریخی استفاده نموده، تا از دل داده‌های تاریخی شیوه‌های ارتباطی پیامبر اسلام (ص) عیاده را بدست آورد. لازم به ذکر است که در حوزه ارتباطات نیز از کتابها و مقالات ارتباطی مرتبط با پایان نامه استفاده شده است.